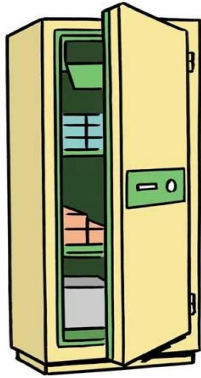

Värdehantering och rånskydd i butik

(Praktiska skadeförebyggande råd som kan behöva kompletteras med hänsyn tagen till förhållandena på platsen).

Värdehantering inom och utanför butiker innebär alltid ett särskilt riskmoment då mer eller mindre oskyddade värden kan vara ett lätt byte för en rånare.

Man kan aldrig helt gardera sig mot rån, men med genomtänkta säkerhetsåtgärder kan man ändå avsevärt minska risken för att bli utsatt.

Sist men inte minst kan ett bra säkerhetsarbete ge berörd personal en förhållandevis trygg arbetsmiljö.

Arbetsgivaren är enligt arbetsmiljölagen skyldig att informera sin personal om de risker som finns i arbetet och sörja för nödvändig utbildning. Det innebär att göra personalen riskmedveten, förse anläggningen med lämpliga skyddsanordningar, ha klara anvisningar och rutiner samt ordna återkommande utbildningar.

Det är viktigt att ha ett särskilt åtgärdsprogram till hjälp för de utsatta om det ändå skulle inträffa hot och rån. Det är även viktigt att rånförebyggande åtgärder stäms av med den lokala polisen. Likaså för de åtgärder som ska vidtas i samband med och efter ett eventuellt rån.

Grundläggande förutsättningar.

Säkerheten är bland annat beroende av de tekniska skyddsanordningar som finns men även i hög grad av den personal som på olika sätt deltar vid värdehanteringen. En grundläggande säkerhetsåtgärd är att inte visa utåt att man hanterar stora värden och hur man förvarar och transporterar dessa värden.

Information om värdehanteringen ska inte spridas till utomstående och nödvändiga åtgärder vidtas vid något som tyder på att ett rån förbereds. Exempelvis att kontakta polis

En annan grundläggande åtgärd är att så långt som möjligt avgränsa eller låsa sådana tillträdesvägar och utrymmen i lokalerna som en rånare skulle kunna använda till sin fördel

För god säkerhet är det viktigt med ordning och reda när det gäller nyckelförvaring och hanteringen av nycklar till speciellt känsliga utrymmen. Även det bästa lås ger dålig säkerhet om det brister i nyckelhanteringen.

Hotbilder

Hantering av pengar eller andra betalningsmedel sker på olika sätt. Det kan röra sig om allt från enklare kassor ute i anläggningen till stora värdekoncentrationer i uppräkningsutrymmen och värdeskåp.

Det är de stora värdena som utgör den verkliga risken och där man sannolikt kan förvänta sig mera slagkraftiga och välplanerade rånarinsatser.

Värdehantering och värdetransporter utomhus utgör ett problem speciellt som dessa oftast är oskyddade och därmed är ett lätt byte för rånaren. För transport av större värden ska i första hand anlitas de speciella värdetransportföretag som med specialutbildad personal, särskilda värdeväskor med infärgning och skyddade fordon, utför detta arbete.

Skydd av kassor

Anläggningens kassor bör placeras så svåråtkomligt för en rånare som möjligt. Kassaregister och kassalådor ska hållas låsta då de inte används och inte lämnas utan uppsikt under en längre tid. I vissa fall kan in- och överhoppningsskydd vara en nödvändig åtgärd vid vissa kassaplatser.

I kassorna ska så litet värde som möjligt förvaras. Överskott kan förvaras i säkerhetsboxar eller på annat ur säkerhetssynpunkt likvärdigt sätt i avvaktan på uppräknings och förvaring i värdeskåp. Säkerhetsboxar kan med fördel vara försedda med tidlås vilket innebär att innehållet görs svåråtkomligt för en rånare men ändå lätt tillgängligt för berörd personal.

Kassor eller överskott kan även deponeras i redovisningsskåp som under vissa förutsättningar ger ett bra rånskydd men de får normalt inte användas för nattförvaring. Vi rekommenderar de skåp som samtidigt är klassade både som värdeskåp och deponeringsskåp.

Överfallslarm vid kassaplatsen är en säkerhetshöjande åtgärd som även ger personalen ökad trygghet.

Uppräkning och redovisning av värden.

Uppräkning och redovisning av värden ska inte utföras oskyddat. Då det gäller större värden bör ett speciellt avskilt låsbart utrymme användas för detta ändamål.

Utrymmet ska inte vara försett med några fönster eller andra oskyddade öppningar och i övrigt vara skyddat mot direkt insyn utifrån. Det bör vara försett med ”dörrkik” eller annan observationsanordning samt utrustat med talkommunikationsanordning eller telefon.

Om det bedöms att en hög skyddsnivå är nödvändig kan uppräkningsrummet förses med en dörrslussfunktion vilket innebär att ett direkt tillträde försvåras för utomstående. Dörrslussfunktionen manövreras lämpligen genom en elektromekanisk låsanläggning till vilken berörd personal har öppningsmöjlighet genom personlig kod.

Uppräkningsrummet bör även vara beläget i direkt anslutning till de värdeförvaringsenheter som används för värdeförvaringen. Överfallslarmsknappar ska finnas utplacerade på ett antal valda platser. Utrymmet bör även larmskyddas.

Värdeförvaring

Värdeskåp för säker förvaring finns i olika utföranden och med varierande skydd mot angrepp. Beroende på skyddsnivå och den skyddsvärdespoäng/grades som åsätts de olika värdeskåpstyperna vid provning och klassning gäller olika godkända försäkringsbelopp.

Värdeskåpen bör vara uppställda så att de är skyddade från insyn för obehöriga då de används. Helst bör de placeras i eller i anslutning till uppräkningsrum eller huvudkassor.

Värdetransport inom anläggningen

Värdetransporter utgör alltid ett särskilt riskmoment i och med att dessa oftast är oskyddade även om det numera finns vissa skyddsanordningar.

Beroende på transporterernas omfattning ska den utföras av lämplig personal som har utbildning för uppgiften. I vissa fall kan det vara lämpligt att två personer tillsammans utför transporten eller att ett bevakningsföretag tar över transporten.

Vid transport av värden mellan anläggningens olika enheter ska så säker gångväg som möjligt väljas. Publika lokaler ska helst undvikas liksom trånga eller dåligt upplysta passager.

Pengar och övriga betalningsmedel ska helst alltid transporteras och deponeras i särskilda låsbara kassetter. Vi rekommenderar de speciella värdetransportenheter med exempelvis infärgning.

Värdetransport utom anläggningen

Om egen Personal används ska denna vara speciellt lämpad och utbildad för uppgiften. Bäst är att låta två personer utföra transporten och då helst på dagtid under varierande tider och med alternativa färdvägar. Den kortaste vägen är inte alltid den säkraste. Platser där någon kan hålla sig dold ska undvikas.

Man ska använda lämplig typ av värdetransportenheter. Speciellt vid transport av högre värden. Om transporten avser värden till bank ska samråd göras med berört bankkontor om användnings- och öppningsrutiner för värdetransportenheter.

Värdetransport med bil

Värdetransport med bil är i de flesta fall betydligt säkrare än den helt oskyddade transporten till fots. De grundläggande förutsättningarna är dock desamma.

In- och urlastning utförs bäst i icke allmänt garage eller annat utrymme i anläggningen som bör hållas låst och oåtkomligt för obehöriga.

Fordonet bör vara utrustat med kommunikationsradio eller mobiltelefon. Fordonet ska även genomsökas före transporten. Samtidigt kontrolleras att ingen åverkan gjorts som kan leda till ofrivilligt stopp under färdvägen. Färdvägen ska väljas så att ”stoppar” undviks. Liftare eller andra hjälpbehövande personer utefter vägsträckan ska givetvis undvikas. Under transporten ska bilens dörrar och fönster hållas låsta och stängda.

Om in- och urlastningen utförs på öppen plats eller gata ska själva laststräckan/gångvägen vara kortast möjliga och själva lastmomentet ske snabbt.

Särskild värdetransport

Transport av större värden utförs säkrast genom anlitanade av värdetransportföretag som bedriver yrkesmässig transport med utbildad personal, särskilda värdeväskor med infärgningsfunktion och skyddade värdetransportfordon. Kontrollera företagets auktorisation och undersöka hur värdetransporten är försäkrad och vilka övriga förutsättningar som gäller.

Vid värdetransport gäller om möjligt att använda en särskild ingång eller avskilt låsbart utrymme för hämtning respektive lastning. Gränsen för värdetransportörens åtagande, var de transporterade värdena ska hämtas eller lämnas i anläggningen och kvitteras, bör ligga nära de lokaler eller värdeförvaringsenheter där värdena förvaras.

Transportpersonalen ska givetvis inte släppas in i lokalerna utan att först legitimeras sig och i övrigt styrkt sin identitet enligt gällande rutiner. Säkerhets- och transportrutiner ska i övrigt utarbetas i samråd med transportör och polisen.

Kameraövervakning

Kameraövervakning kan få en eventuell rånare att avstå från sitt brott. Risken för avslöjande på grund av filmning av hans planering på brottsplatsen samt själva brottet kan vara avskräckande nog.

Om han trots detta väljer att genomföra brottet kan det inspelade materialet vara till stor hjälp vid den efterföljande brottsutredningen. För att effekten av kameraövervakning ska bli så stor som möjligt bör projektering och installation göras enligt regler som beskrivs i Trygg-Hansa:s informationsblad ”Kameraövervakning - CCTV”. www.trygghansa.se

Se även SKL & Polisens råd rörande kameraövervakning. www.skl.polisen.se

Branschanpassad utbildning

Det är arbetsgivarens ansvar att ge samtliga anställda branschanpassad utbildning i säkerhetsfrågor.

För aktuell utbildning kan kontakt tas med Handelns arbetsmiljökommitté (HAK). Det finns även en utbildning via internet/CD-skiva på adress: www.sakeributik.se.

Sammanfattning av rånförebyggande åtgärder.

De rånförebyggande åtgärderna ska vara anpassade till rådande förutsättningar och behov. Det är väsentligt att den lokala polisens synpunkter inhämtas såväl vid utformning av personalinstruktioner och rutiner som vid installation av tekniska skyddsanordningar.

- Begränsa antalet passagevägar till ett minimum. Håll dörrar, till utrymmen där värdehantering förekommer, låsta i största möjliga omfattning.
- Förse utrymningsdörrar och lokaler där ingen ”normalt” vistas med uppmärksamhetslarm och/eller inbrottslarm.
- Installera överfallstryckknappar i känsliga utrymmen som uppräknings- och värdeförvaringsrum, vid värdeskåp och kassor etc.
- Installera kameraövervakning.
- Håll värdeskåp och kassor etc låsta då de ej används.
- Räkna och redovisa betalningsmedel utom synhåll och helst i separat låst utrymme.
- Placera kassorna svåråtkomliga för utomstående och förse dessa om behövt med åtkomstskydd.
- Förvara så lite pengar i kassorna som möjligt och förvara överskott i säkerhetsboxar, redovisningsskåp eller värdeskåp.
- Gör värdetransporterna inom och utom anläggningen så säkra som möjligt.
- Tillse att personalen får branschanpassad utbildning och är informerad om hur de ska agera vid rån och att säkerhetsinstruktionerna efterlevs.
- Undvik om möjligt ensamarbete.
- *Ta aldrig några personliga risker vid ett eventuellt rån.*

Om det ändå skulle inträffa ett rån.

Om ett rån skulle inträffa är det av yttersta vikt att ingen blir skadad och personliga risker får överhuvudtaget inte tas.

Av naturliga skäl går det inte att helt beskriva hur personalen i ett visst hotläge ska agera och vilka åtgärder som då gäller utan det varierar från fall till fall. Det gäller att gå igenom varje riskmoment inom anläggningen och då bilda sig en uppfattning om hotbilden och vad som skulle kunna inträffa, följderna av detta samt hur man bäst kan skydda båda personalen och värdena.

Skriftliga instruktioner ska finnas för de olika personalkategorierna som givetvis även bör ”öva” de olika riskmomenten under sakkunnig ledning.

Vid ett rån är det väsentligt att få ett bra signalement på rånaren med eventuella medhjälpare, samt information om färd sätt och eventuell beväpning etc. Rör eller flytta inte på föremål som kan vara polisen till nytta i spaningsarbetet och stäng om möjligt av de utrymmen som drabbats. Be även eventuella vittnen stanna tills polisen anlärt eller notera namn och telefonnummer på dessa vittnen.

En grundläggande princip är att personalen aldrig ska göra aktivt motstånd utan agera lugnt och lyda rånarens begäran.

Följande bör särskilt noteras:

- Kön utseende och ålder.
- Kroppsbyggnad och längd.
- Klädsel
- Språk, dialekt och röstläge.
- Avvikande beteende, säregenskaper etc.
- Eventuell beväpning.
- Reträttväg
- Färd sätt